

230. BX1749
D. THOMAS
v. 6

DOCTORIS ANGELICI
ORDINIS PRÆDICATORUM
OPERA.

JUXTA EDITIONEM VENETAM MDCCLV.
AD PLURIMA EXEMPLA COMPARATAM

ACCEDUNT
I. JOANN. FRANC. BERNARDI. MARIE DE RUBEIS
IN SINGULA OPERA ADMONITIONES PRÆVIÆ.

TOMUS SEXTUS

complectens supplementum Partis Tertie Summe Theologicæ

SUPERIORUM TERMINI
MATRITIS MDCCLV.

Ex Typographia Viduæ DISSEL SANCTI
FONDO EMETERIO VALVERDE Y TELLEZ

44756

FR. JOANN. FRANC. BERNARDI MARIE
DE RUBEIS,
ORDINIS PRÆDICATORUM,
ADMONITIO PRÆVIÆ.

De imperitia in Historiæ factis, inepte ac falso imputata Sancto Thomæ Aquinati.

CAPUT PRIMUM.

Methodum in Historiæ factis recensendis à Sancto Thomæ Aquinate servatam scite declarant, ac vendicant Nostrates, alique Viri docti. Validiores quæ agi possunt, indicantur vindiciæ.

I. **H**istoriæ Ecclesiasticæ facta suis in Operibus non raro enarrat, aut indicat Sanctus Thomas, quæ severiore tandem crisi cum discipulis fuerint, aut dubia inventa sunt, aut certe falsa. Hinc vero ab audacioribus quibusdam Criticis hominibus de Historiæ imperitia Aquinas accusatus. Egregias vindicias egerunt Nostrates, alique Viri docti quas minime suggessit nimia erga Sanctissimum Doctorem observantia, sed utique Methodus prudentissima exposcebat, quam sibi in hisce rebus proposuit servandam Sapientissimus Thomas.

Hanc novissime ad examen vocavit criminationem *Michael à Santo Joseph*, Hispanæ Jesu Redemptoris Familiæ alumnus, in *Bibliographia Critico-Sacra, & Profana*, Parte IV. Verbo, *Sanctus Thomas de Aquino*. Ait vero pag. 408. „ Critici accusationes Divo Thomæ intentant ex *Historiæ, & Chronologia* parum accurata cognitione, quam in illius *Scriptis* deprehendere se credunt, desumptas. Sed illas efficaciter jam refutarunt Viri graves, & eruditi è Sacra Dominicanorum Familia: & præsertim *P. Joannes Nicolajus* in suis laudatissimis Annotationibus ad Textum Sancti Thomæ, *P. Natalis Alexander* Tomo III. Hist. Eccl. Dissert. I. Seculo II. *Cardinalis Raymundus Capisucubius*, Controversia VII. Quæst. unica, *Jacobus Echarð* Tomo II. de Scriptoribus Ord. Præd. pag. 345. *Gravesonus* de Vita Christi Dissert. XXI. §. 2. & in Triade Dissertationum Dissert. II. ... Novissime *R. P. Hyacinthus Segura* in sua Critica, Discursu VII. §. 5. *De vera intelligentia Notitiarum historicarum, quæ in Operibus Angelici Doctoris inventuntur*, exacte, ac prudenter de hac re differit. “

De *Hyacintho Segura*, ejusque laudato Opere, hæc addicimus ab eodem Michaelæ à Sancto Joseph, Parte IV. citata: „ *Segura Hyacinthus*, Hispanus Aloyensium, Sacri Ordinis Prædicatorum, liberalium artium ac Sacræ Theologiæ Lector, Vir claro ingenio præditus, & omnimoda selectaque eruditione excultus, stylo brevi, sed minime perfunctorio, modestoque & accurato criterio, ac dictione perspicua & inaffectata, scripsit in gratiam præsertim studiosæ juventutis, „ ma-

008045

materna scilicet lingua, Opus inscriptum (latine:) *Cynofura Critica, cum regum
his certioribus ad discernendam verum à falso in Historia.*

Quod attinet ad *Historias*, quæ in Sancti Thomæ Operibus recensitæ leguntur; laudari Scriptoris iudicium est apud eundem Michaelém loco prius citato;., Quamquam *Historia*, ac proinde etiam *Chronologie* cognitione Theologus indigeat, ne eius ignorantia in varios errores labatur, ut scite more suo dixit *Canariensis Episcopus* (Melchior Canus;) tamen ipsius muneris non est, singula facta historice accurate discutere; præsertim ubi non de *Historia*, sed de *doctrina theologica* ex professo tractat. Tunc enim culpandus dumtaxat esset Theologus, si facta *dubia, incerta*, aut *fabulosa*, tamquam vera & explorata admitteret, suoque suffragio comprobaret. Bene tamen posset, prorsus irreprehensibiliter, nihil de *veritate*, aut *falsitate factorum* decernens, ipsa ut vera permittere; & permittit solum historia veritate, quid *sub tali hypothese theologica dicendum sit*, tradere ac docere. . . *Facta historica* quæ attinguntur à *Divo Thomæ*, ab ipso communitè non admittuntur, sed *solum permittuntur*: non probantur, sed dumtaxat non rejiciuntur, ut dubio aut argumento proposito locus relinquatur; & quæ dari possit, *supposita veritate*, responso vel solutio designetur. Hunc modum procedendi satis esse Angelico Præceptori familiare, sufficienter norunt, qui ipsius scripta accurate versarunt. . . Neque aliquis putet, *inutilem esse hanc procedendi methodum*: nam ex quorundam fallorum permissione magis perspicua redditur veritatis expositio, (ac veræ doctrinæ usus indicatur.) . . Si bene *Divo Thomæ* mens perscrutetur, & contextus verborum perpendatur, ne unum quidem locum invenire erit, cui *tradita regula* applicari non possit: dicique non queat satis probabiliter, *Divum Thomam non absolute*, sed *tantum hypotheticè* fuisse locutum de hoc, *vel illo facto historico*. Secus tamen sentiendum est, cum *Divus Thomas* conclusionem aliquam, aut sententiam suam *facto historico* probat: tunc enim credendum est, illum *facti veritati* assensum præbuisse, illudque ut verum in suæ Doctrinæ confirmationem allegasse. Sunt enim facta certissima: sunt etiam, de quibus varie sentire, prudentibus, doctisque Viris licet.

II. Hanc sine dubio ab Aquinate methodum passim servatam, comperiat quilibet in eisdem Operibus versatus: eademque ex methodo validissimas circa *facta historica* quedam, quæ dubia sunt, aut etiam falsa, promi vindicias nemo non videt. Exempla nonnulla, quæ obijciuntur, liceat diligentius expendere: quæ sane mihi videntur evincere, non solum Thomam historice facta, quæ legebat, enarrasse, & ex *hypothese factorum* egregias tradidisse theologicas doctrinas; verum etiam in ipsis factis recensendis usum esse criterio, ac satis indicare falsitatem se in aliquibus offecisse, aut deprehendisse. Validiores istas, quas propono, Sancti Thomæ vindicias jam aggredior.

CAPUT II.

Præcipuas duas offert Sanctus Thomas Patrum sententias de tempore cædis puerorum Innocentium, quas conciliare studet cum sacra Scripturæ textu. Animadversiones. Cur tertiam aliam prætermiserit? Historica quedam facta ab aliis involta refert.

Falsitatem in aliquibus deprehensam indicat.

I. Primum profero exemplum, quod tempore cædis Innocentium parvulorum, ab Herode Magno Judæorum Rege justæ, spectat. Thomæ verba sunt III. P. Quæst. XXXVI. Art. VI. ad 3. . . Dicendum, quod de apparitione stelle, quæ apparuit Magis, est duplex opinio. Chrysostronus enim super Matthæum, & Augustinus in Sermone Epiphaniæ, dicunt, quod stella Magis apparuit per biennium, ante Christi nativitatem: & tunc præmeditantes, & se ad iter præparantes, à remotissimis partibus Orientis pervenerunt ad Christum tertiadecima die à sua nati-

vi-

vitæ. Unde, & Herodes statim post recessum Magorum, videns se ab eis illum, mandavit occidi pueros abimatu, & infra: dubitans ne tunc Christus natus esset, quando stella apparuit, secundum quod audiverat à Magis. Alii vero dicunt, stellam apparuisse primo, cum Chrysostronus natus est. Et statim Magi, visâ stella, iter arripientes, longissimum iter in tredecim diebus peregerunt: partim quidem adjuvi divina virtute, partim autem Dromedariorum velocitate. Et hoc dico, si venerunt ex extremis partibus Orientis. Quidam autem dicunt, eos venisse de regione propinqua, unde fuerat Balaam, cujus doctrinæ sectatores fuerunt: dicuntur autem ab Oriente venisse, quia terra illa est ad orientem partem terræ Judæorum. Et secundum hoc Herodes, non statim recedentibus Magis, sed post biennium pueros interfecit. Vel quia dicitur interim accusatus, Romam venisse: vel aliorum periculorum terroribus agitatus, à cura interficiendi puerum interim destitisse: vel quia potuit credere, Magos fallaci stellâ visione deceptos, postquam non invenerunt quem natum putaverant; erubuisse ad se venire, ut Augustinus dicit in Libro de Consensu Evangelistarum. Ideo autem non solum bimos pueros interfecit, sed etiam infra quia, ut Augustinus dicit in quodam Sermone Innocentium, timebat ne puer cui sidera famulantur, speciem suam paullo supra ætatem, vel infra transformaret.

Suan in hoc loco peritiam sine dubio prodit Aquinas, tum quia Veterum expositiones, quæ ferebantur, accurate enarrat: in vestigataque historicas narrationes colligit omnes: tum quia suas addit animadversiones, quæ nonnullas aut magis declarat, aut emendat: tum denique quod omnes cum Sacra Scripturæ Textu conciliat. Similem servat methodum in Commentario in Evangelium Matthæi. Inter causas, quæ pro dilatione cædis post duos annos legebat apud Autores, offert nonnullas in Summa Theologica prætermittas. Verba sunt: . . Alii autem dicunt, quod isti non sunt occisi eodem anno, sed post duos annos. Sed quare tantum distulit? Triplex ratio redditur à diversis. Una est quia à principio putabat, quod Magi fuissent decepti: & quod nihil invenissent: sed postquam audivit multa verba de Christo à Zacharia, & Simeone, & Anna, tunc motus fuit ad querendum. Alii dicunt, quod hoc fecit ex cautela: timebat enim, ne puerum quem quærebat; parentes occultarent; unde primo voluit eos affecurare. Alii, quod occupatione impeditus, quia misit post Magos usque ad Tarsum Ciliciæ, & fecit incendi naves eorum. Item fuit occupatus, quia citatus fuit Romæ, accusatus à suis: & sic post reversionem, incepit sævire. Hæc refert Aquinas, quæ legebat apud diversos, quin alterum præferat alteri, suumque faciat: & hæc prima vindiciarum ejus optima ratio.

II. Nonnullas addere præstat animadversiones in eas, quas pro sententia prioræ affert ille Augustini, & Chrysostroni auctoritates. Sub Augustini nomine Sermonem citat in Epiphania Domini: illum nempe, qui incipit, Sic ut dies hodiernus, ac prostrat in Ascetarum Sammaræorum Parisienium Editione Tomo V. in Appendice num. CXXXI. Indicata ab Aquinate verba sunt num. 3. Færmè biennio visa est. . . Dicit aliquis: illam Stellam biennio apparuisse, unde monstratur? Evangelici verba recolamus. . . Ab imatu & infra occidit infantes. . . Quare à bimatu, & infra occidit parvulos iusserit? Evangelista non tacens: Secundum tempus, inquit, quod exquirat à Magis. Ecce, unde offenditur, non tunc primum apparuisse stellam, quando natus est Christus. . . Sed biennii tempore prænuntiatione fulsisse siderea. Editorum adnotatio est: Sermonem istum Lovaniensibus fuisse dubium, suppositivum Verlino, & Vindingo: ac ipsos demum primos esse, qui illum in Appendice collocaverint. Pro Augustiniano ipsum habuit Thomas cum cæteris, qui ætate sua litteris ac eruditione florebant: ineptumque foret, Aquinatem ita sententem de imperitia notare.

Laudat etiam Joannem Chrysostronum. Is vero ait Homilia VII. in Matthæum num. 3. Videtur mihi stella diu ante apparuisse: quia enim multum temporis in itinere insumpturi erant Magi: ut nato statim adessent. . . Stella multum antea se se ostendit. Sive integri, sive incompleti biennii, quod Christi nativitatem præcesserit, ratio su-

finitur ex itineris longinquitate. Thomæ satis fuit, definitum abs Chrysoftomo tempus indicare. Item in Matthæum, quod Imperfectum dicitur, ac Sanctissimo Patri olim adjudicabatur, legimus Homilia II. *Proficiscentibus autem eis, per biennium apparuit stella.* Hæc noverat, allegabatque ecclesiastica monumenta peritissimus Thomas.

III. Duplex Veterum innotescit opinio: aliorum prima, qui *bimatus* in Scriptura expressum ducunt à biennio ante Christi nativitate: aliorum altera qui numerant ipsum, sive completum, sive incompletum, ab ipsa nativitate. Tertia jam viget interpretatio: Stellam apparuisse nato Domino, Magorum iter spatio dierum, tredecim confici potuisse, eorumque post recessum infantes occisos: veritatem autem Herodem, ne fortassis antea natus esset Rex Judæorum, quam illi stellam viderent, ea sibi arte consulendum putasse, ut laxatis crudelitatis fibulis interficerentur pueri *jam bimii*. Hanc sententiam silet Aquinas. Cur eam vero indicaret, quæ sua ætate nondum excogitata fuisse videtur?

Veluti novam interpretationem offert ac declarat Baronius ad Annum I. Christi num. XXII. sibi que gratulatur, quod ea verba, *Ab bimato & infra*, sic intellexerit, quemadmodum pridem exposuerat unus *Cornelius Jansenius, Episcopus Gandavensis*. Quid etiam? quod Viri docti eam judicant minus probabilem, ac refutarunt. Ita *Cornelius à Lapide* in Commentario: ubi secundam ab Aquinate memoratam opinionem adprobans: *Herodem non statim, (inquit) nec eodem anno, quo venere & abire Magi, occidisse infantes: sed anno sequenti, qui est secundus à nato Christo, ideoque infantes bimulos occidisse.* Testis adducit *Epiphanius*, cujus hæc verba sunt Hæresi LI. Allogorum num X. „ Quippe 33. anno Herodis natus est „ Dominus: ejusdemque (anno) 35. venerunt Magi: deinde 37. Imperii anno „ moritur Herodes. „ Et num. IX. præcedente: „ Herodes animo reputans, postquam Magi alia via discesserunt, in illa infantium turba deprehendi puerulum „ illum, atque interfici posse crediderat: quotquot in agro Bethleemico forent „ à bimato „ & infra jusit occidi. Ex quo quis non videat tum „ cum Magi venerunt „ bimulum fuisse puerum? „ Par est *Eusebii* sententia in Chronico „ ubi anno „ post Christum natum secundo adnotatum legimus: *Herodes cum Christi nativitatem „ Magorum indicio cognovisset, universos in Bethleem pueros jusit interfici.* Hæc indicare operæ pretium fuit, ut innotesceret pro sua Thomam peritia novisse in ea, qua de agimus, re Veterum sententias & chronologiæ nodos: neque vero munus ejus erat, accuratioris chronographæ conficere, quas Viris doctissimis post sæcula tandem debemus.

IV. Cur vero ad biennium post natum Christum *Innocentium* cædem distulerit Herodes, ut secunda relata sententia tenet, diversas causas afferunt diversi, ex historiis dubio procul ineptis ac falsis desumptas. Eas Thomas recitat omnes in *Commentario in Matthæum*, aliquas tantum in *Summa Theologica*. Ita vero legebat ipse in *Glossa*: „ Verisimile est: post annum „ & quatuor dies à nativitate Christi Herodem in „ pueros delavisse. Quod forsam ideo distulit, quia *Romam profectus est*, vel ibi „ accusatus, vel ut Romanos consulere super his, quæ de Christo dicebantur. „ Legebat etiam apud *Petrum Comestorem* in Historia Scholastica Capite XI. „ Herodes cum de nece puerorum disponderet, citatus est per epistolam ab Augusto Cæsare „ ut *Romam iret*, accusationi filiorum responsurus. Tamen *Josephus* dicit, quod *Alexandrum* filium suum secum *Romam* traxerit. „ Qui cum iter faceret „ per *Ciliciam*, audiens *naves Tharsensium Magos traxisse*, in spiritu vehementi „ combusit *naves Tharsis*. (Romam reversus,) confirmatus in regno certius, quam „ prius, mittens occidit omnes pueros, &c.

Hæc eadem habet *Lucas Tudenis* in Chronico, quod ætate Thomæ elucubrabat: eademque narrat *Vincencius Bellovacensis*, ex *Petro Comestore* desumpta; in Speculo Histor. Libro VII. Capite XCIII. Sed his omnibus cautior Thomas, ea quidem ipsa refert veluti ab aliis enarrata, non adprobat. Hinc mirari quam maxime subit, *Franciscum Bivarium* in Commentariis in *Fl. Lucci Dextri* chronicon scri-

bere potuisse: *Sanctum Thomam approbare quod multi dicunt, quod Herodes interim accusatus Romam iret.*

V. Quinimo in ejusmodi Historiis, quæ ferebantur fabulam & falsitatem olfescisse, aut deprehendisse Sanctum Doctorem, gravia sunt indicia. Ac primo *incensum navium Tharsis*, quibus vehi debuerant *Magi*, quod in Commentario in Matthæum memoratur, prætermisum est in *Summa Theologica*, quam extremis vitæ annis doctior effectus Thomas elucubravit.

Causam illam dilationis, quia *accusatus Herodes, Romam ire debuit*, commentum vocat Baronius ad Annum Christi I. num. XLVIII. *omnino confectum*. Falsum id esse ait *Josephi testimonio*: „ Constat quippe (ex Libro XVI. Antiquit. Capite VII. „ VIII. & IX.) *Herodem* tempore Regni sui *Romam bis concessisse*. Primo quidem „ non *accusatus à Filiis*, sed potius ipse *accusaturus filios*, illuc se contulit: inde „ que in Palestinam reversus. . . Cæsaream in honorem Cæsaris dedicavit. „ Hæc vero juxta chronologicos *Usserii* calculos contigerunt anno X. & XI. ante *Eram vulgarem*: „ quod certe tempus temporis Natalis Domini aptari non potest. Er multo „ minus *posterior ejusdem Romam adventus*, cujus idem *Josephus* (ibidem Capite „ XIII.) meminit, ut recte intuenti veritas se ante oculos offert. „ Hanc Romanam Herodis profectioem tertiam vocat *Usserius*, ac illigat cum anno octavo ante *Eram vulgarem*, ac sine dubio etiam ante verum Christi natalem.

Ineptam vidisse Thomam causam hanc, ex prædicta profectioe Romana sumptam, colligo ex comparatione ipsius *Commentarii in Matthæum* cum *Summa Theologica*. Loco prioris ait: *Item sub occupatus, quia citatus fuit Rome, accusatus à suis.* Ait vero posteriore in loco: *Vel quia dicitur interim accusatus, Romam venisse.* Modus esse loquendi, qui Thomam indicat, historiolam quidem ab aliis narratam recitare se voluisse, sed ineptam, ac falso dilatæ *Innocentium* cædi applicatam sine dubio novisse. Non ita caute ante Aquinatem scripserat *Hugo de Sancto Caro: Distinguit*, inquit, *post annum „ & quatuor menses: quia intermedio tempore Romam profectus est, accusatus à filiis suis.* His quæ narrabat, fidem tribuisset videtur ille: at Aquinas, dicitur, alii fide omni sua prudentissime suspensa. Post Aquinatem minus etiam cautus eandem causam narrat *Nicolaus de Lyra: Fuit Herodes impeditus ab executione hujus facti, quia citatus est ad Curiam Romanam ad petitionem suorum filiorum. . . Eundo autem Romam, & remanendo in Curia, & redeundo in Judæam apposuit annum „ & amplius.*

Paucis verbis causa illa ab Aquinate indicata, verisimiliores ipse dilationis rationes adducit, quas promittit ex *Augustino*, ineptis falsisque historiis minime innixas. Verba ejus descripsimus. *Augustini* autem verba sunt de *Consensu Evangelistarum* Libro II. Capite XI. „ Si hoc ergo movet, omitto dicere, quot & quantis occupationibus regia cura distendi poterit, & per plurimos dies ab illa intentione „ vel averti omnino, vel impedire. Neque enim vero enumerari possunt cause, quibus hoc poterit accidere: quas tamen multas & magnas esse potuisse, nemo ita „ rerum humanarum in expertus est, ut aut neget, aut dubitet. Cujus enim cogitationi non occurrat, quam multa alia terribiliora Regi nuntari poterint, seu „ vera, seu falsa? . . . Ut ergo hæc omittam, illud dico: postea quam nihil Herodi *Magi* nuntiaverunt, eum credere potuisse, illos *fallaci stelle visione deceptos*, erubuisse ad se redire: atque ita eum, timore depulso, ab inquirendo, & „ persequendo pueri quævisse.

Interfectos post *Matris purgationem* infantes, *Augustini* sententia est. Causas istas prolixiori temporis dilationi accomodat *Sanctus Thomas*: hodieque sunt Viri docti, qui *Marie purgationem*, & quæ in templo accidere, post annum & amplius differunt. Ex *Josepho* noverat Aquinas, extremos vitæ annos Herodem inter dissidia, & angustias, curasque magnas egisse. Haud vero diligentior instituit perquisitionem de tempore, quo vitam post natum Christum protraxerit Rex Judæus. Annos utique plures numerabant *Eusebii Cæsariensis*, *Epiphanius*, & alii: quibus etiam consentiunt recentes nostræ ætatis non pauci Scriptores.

CAPUT III.

Joannem Evangelistam nubere volentem, vel etiam Sponsum in nuptiis Canæ Galilææ, refert Sanctus Thomas. Historia, quæcumque ea sit, expenditur: qua id unum prodit, nubere illum voluisse: eisdemque addiderunt alii nuptiarum celebrationem. Hac sibi nota fuisse indicat Aquinas: cautiusque scribit in Summa Theologica. Utrumque permittit: ac nihilominus Joannis virginitatem, quam Sancti Patres & ipsa commendant; sustineri posse ostendit.

I. Imperitia veritatis Aquinati, quod aliquibus in locis enarret, Joannem Apostolum, & Evangelistam nubere voluisse, ac imo sponsum fuisse in nuptiis Canæ Galilææ. Hanc vocat Baronius ad Annum Christi XXXI. num. 30 & infrequenti, historiam commentitiam, nuper excogitatum, ac ridiculam.

Verba Thomæ sunt in Expositione Prologi, Hieronymo adscripti, in Evangelium Joannis: „ Joannem de nuptiis, volentem nubere, vocavit Deus: ab illis scilicet, cet nuptiis, ad quas est invitatus Jesus cum discipulis suis, ubi mutavit aquam „ in vinum. „ Cum Prolomæ de Luca, & Bernardo Guidonis in alia Dissertatione, sive Admonitione adnotavimus: Possibilem hanc à Sancto Thoma scriptam, maxime super quinque Capitula, stylo proprio; residuum vero dici reportatum, ipso legente, à Fratre Reginaldo socio ejus, & postea ab ipso Doctore correctum, & approbatum. Sponsum in nuptiis Canæ Galilææ diferte hoc loco Joannem enuntiat Sanctissimus Doctor.

In quarto Sententiarum Libro Dist. XXVIII. Qu. I. Art. IV. inquit: *utrum consensus, qui facit matrimonium, sit consensus in copulam carnalem.* Negantem sententiam tenet. Hanc in Argumento prolutorio, *Sed contra* suadet his verbis: *Nullus consentiens in copulam carnalem est virgo mente, & carne: sed Beatus Joannes Evangelista post consensum nuptialem est virgo mente, & carne: ergo non consentit in copulam carnalem.* Verba illa, *consensus nuptialis*, initas abs Joanne nuptias indicat. Hujusce Quaestionis argumentum amplissime pertractat Comes Didacus Rubini in Dissertatione Bergomi anno 1751. typis edita adversus Clariss. Joan. Andreæm Iricum.

Hac de re agit demum Sanctus Doctor 2. 2. Quæst. CLXXXVI. Art. IV. ad 1. „ Dicendum, quod perfectio non solum paupertatis, sed etiam continentia, introducta est per Christum. . . Et ne alicui spes perveniendi ad perfectionem tolleretur, retur, assumpsit ad perfectionis statum etiam illos, quos invenit matrimonio junctos. Non autem poterat absque injuria fieri, quod viri uxores desererent; sicut absque injuria fiebat, quod omnes divitias derelinquerent. Et ideo Petrum, quem invenit matrimonio junctum, non separavit ab uxore; Joannem tamen volentem nubere, à nuptiis revocavit. „ Quo in loco animadvertit, Joanni tribui voluntatem nubendi: initas ab eo nuptias non dici.

II. Historiæ, quæ ferebatur, narratio Thomæ innititur. Quæcumque vero ea sit, unam prodit Joannis voluntatem nubendi; nuptias contractas non exprimit. In Prefatione, non Augustini, sed incerti Auctoris, quam post Erasium Lovanenses, & Asteæ Sammarai præfixerunt genuino ejusdem Africani Doctoris Operi in Evangelium Joannis, hæc habentur: *Hic est Joannes, quem Dominus de sanctivaga nuptiarum tempestate vocavit.*

Adnotandum proponit Baronius: *scilicet Augustinum (aut alium Auctorem) dixisse, vocatum à nuptiis Joannem; non quod cum uxorem duxerit, eam relinqueret; sed quod eam propter non acceperit.* Priorem sensum tuetur Raymundus Capisuechius Controversia XIII. inter Selectas Theologicas, Romæ anno 1670. typis editas: at vercor, id aliis Virum doctissimum persuasurum esse.

Alia exstat Prefatio, sine ullo Auctoris nomine, apud Venerabilem Bedam; sub nomine vero Sancti Hieronymi apud sequioris ætatis Interpretes: in qua legitur

Hic

Hic est Joannes Evangelista, unus ex discipulis Dei, qui virgo à Deo electus est: quem de nuptiis, volentem nubere, vocavit Deus. Voluntatem, aut consilium nubendi habes; non ipsas initas nuptias. Ipsi Bedæ, qui cæpto octavo sæculo florebat, verba sunt Homilia in die Joannis Apostoli, & Evangelistæ, inter Hyemales de Sanctis: „ Hunc (Joannem) præ omnibus diligit: qui virgo electus ab ipso, virgo in ævum permanfit. Tradunt namque Historiæ, quod eum de nuptiis, volentem nubere, vocaverit: & propterea quem à carnali voluptate retraxerit, postiorum sui amoris dulcedine donavit.

Antiquiora ecclesiastica Monumenta, quæ rem hanc exhibeant, inveniuntur nulla; præter apocrypha Apostolorum acta sub nomine Abdiæ, primi Babyloniæ Episcopi. Typis edita extant apud Joan. Albertum Fabricium in Codice Apocrypho, Novi Testamenti, Parte II. Sic autem legimus Libro V. num. XXIII. „ Tu Domine „ qui servulum tuum mundum à conjunctione fæmina præstitisti; te Domine rogo, „ qui festinanti mihi ad nuptias in juventute demonstrasti te, atque dixisti: Mihi nec cessarius es Joannes, operam tuam quero. Sed cum juvenutis ardore visus es, sem non servare præceptum, & diffusus quod integritatem servare vix possem, „ animum ad nuptias appulsem: tu quasi bonus Dominus, ægritudinem mihi corporis inferens, castigans castigasti me, & morti non tradidisti. Tertio quoque studentem nuptiis, impedimento leviore revocasti, &c. „ Ex hoc fonte id haustum Viri docti observant, quod brevius ac simplicius laudati Scriptores enarrant de Joannis voluntate nubendi, ipsoque à nuptiis per Jesum revocato. Hocce Baronius utitur testimonio adversum nuptias, quæ initas à Joanne dicuntur: *Quod si apocryphis, inquit interdum uti liceat, apud Abdiæ habetur, eundem Joannem Christi persuasionem nunquam conjugium appetisse.*

Sed contractum hujusmodi conjugium à Joanne, ulla non prodiit historica laudata monumenta, quæcumque ea sint. Scripturarum Interpretes voluntatem nubendi, quam Joanni tributam legebant, intellexere consensum nuptialem, ipsamque fecerunt Sponsum in nuptiis Canæ Galilææ, conjecturis agentes, nonnulla historica fide. Rem patefaciunt ipsi Interpretes. Nicolaum Lyranum sèligo, cujus hæc verba sunt ad Caput II. Joannis v. 1. „ Dicitur etiam communiter, quod ista nuptiæ (in Cana Galilææ) fuerunt Joannis Evangelistæ: à quibus eum Christus vocavit ante consummationem matrimonii per copulam carnis. . . Videtur, quod nuptiæ fuerint sue, quia Christus non legitur in aliis nuptiis fuisse. Hoc etiam videtur per hoc, quod Mater Jesu erat ibi, tamquam in nuptiis nepotis sui.

Antiquiores addo Petrum Comestorem, & Rupertum Abbatem Tuitiensem; qui historiam quæ ferebatur, ab Interpretum excogitationibus distinguunt. Ait ille in Historia Scholastica Parte II. Capite XXXIV. „ Quidam autumant, has nuptias fuisse Joannis Evangelistæ. Et ideo vocata est Maria, quia matertera ejus: & Dominus, quia consobrinus ejus. Et dicunt, quod Dominus eum volentem nubere, ex his nuptiis vocaverit: quod non est certum. „ Alter ait Libro II. Commentariorum in Joannem circa finem: „ Hunc Joannem Evangelistam; relictiis nuptiis; ipsius enim istas fuisse nuptias (in Cana Galilææ); opinio fere omnium est: ipsam Dominum sequi cœpisse arbitramur. Tradunt namque Historiæ, quod eum de nuptiis, volentem nubere, vocavit, &c.

III. Hæc omnia pro sua peritia noverat Sanctus Thomas; tum quod Historia vulgata ferebat, tum Interpretum additamenta ad Historiam. In expositione Prologi sub nomine Hieronymi, in Evangelium Joannis; ipsius Evangelistæ voluntatem nubendi intelligit nuptias initas in Cana Galilææ: eisdemque in Commentario Sententiarum satis indicat, ubi consensum nuptialem juveni Apostolo tribuit. Cautiore sermone utitur in Summa Theologica, juxta fidem vulgatæ Historiæ solimmodo referens; Joannem volentem nubere: à nuptiis Jesum Christum revocasse.

Cur vero utramque, & historiam, & adjectam interpretationem, non adhibuisset Thomas, ut quæ theologica dogmata illis permixtis consona forent: ostenderet? Jam enim Apostoli Joannis fuisse nuptias, quæ in Cana Galilææ celebratae sunt, Thom. Oper. Tom. VI. b 2

fue-

fuerunt, Interpretum opinio erat, teste Ruperto Tuiticensi, *ferè omnium*. Historiam quoque de Joannis voluntate nubendi, ejusque à nuptiis avocatione, nobiles Scriptores amplexi fuerant, laudatus *Rupertus, Petrus Comestor, Venerabilis Beda, Auctor Prologi in Joannis Evangelium.*

IV. Hæc vero aduersari videbantur eximia præconia, quibus Joannis virginitatem commendabant Sancti Patres: modumque justæ concordia proponere, ad Theologum Thomam spectabat. Patrum dicta primo loco expendere præstat. Sanctus Hieronymus Libro I. aduersus Iovinianum num. 26. *Petrus Apostolus est* (inquit,) *& Joannes Apostolus: maritus & virgo.* Melchior Canus Libro III. de Locis Theologicis Capite IV. utrumque *Mariti, & Virginis* attributum tribui Joanni debere censet: quod ejus judicium non ita facile adproverint alii. Sequitur Hieronymus ibidem: „Expofuit (generationem Verbi) *virginitas*: quod *nuptia* sciunt, re non poterant. Et ut brevi sermone multa comprehendam, doceamque ejus privilegii fit Joannes, imo in Joanne *virginitas*: à Domino virgine Mater virginitatis gigni discipulum commendatur. “ Ait etiam in Caput LVI. *Itaia: Talem fuisse Eunuchum, quem Jesus amavit plurimum, Evangelistam Joannem, Ecclesiastica tradunt Historia.*

Epiphanius Hæresi LVIII. contra Valensios num. 4. *Joannes, & Jacobus, Zebedæi filii. . . in virginitate persistentes, ac neque membra sua propriis amputantes manibus, neque copulati nuptiis.* Joannes Chrysothomus in Libro de Virginitate Capite LXXIII. *Joannes tum Baptista, tum Evangelista, uterque Virgo.* Ambrosius de Institutione Virginis Capite VII. num. 50. *Eadem (Maria Deipara) postea Joanni Evangelistæ est tradita, conjugium nescienti.* Celsianus Collatione XVI. Capite XIV. *Largiore erga hunc (Joannem) superabundantiam amoris expressit, quam ei virginitatis privilegium, & carnis incorruptio conferebat.*

Hanc Patrum sententiam nihilominus pro evidenti non habuit Augustinus: veluti congruentem adoptat. Sic enim ait Tractatu CXXIV. in Evangelium Joannis num. 7. „Sunt, qui senserint, & hi quidem non contemptibiles *Sacri Eloquii Tractatores*, à Christo Joannem plus amatum, quod neque uxorem duxerit, & ab incunte pueritia castissimus vixerit. Hoc quidem in Scripturis Canonicis non evidenter apparet. Verumtamen id quoque multum adjuvat *consequentiam hujus sententia*, quod illa per eum significata est (vita) ubi non erunt nuptiæ. Potuit ergo locum habere tum vulgata historia de Joannis voluntate nubendi; tum Interpretum opinio de nuptiis ab ipso Joanne contractis. Virginitati Joannis magis favere videtur Augustinus in Libro de Bono conjugali Capite XXI. num. 26. *Non est, inquit, impar meritum continentia in Joanne, qui nullas expertus est nuptias, & in Abraham qui filios generavit.* Quo tamen in loco intelligendum esse Joannem Baptistam, conjicit Tillemontius Nota I. in Joannem Evangelistam, quo etiam de Joanne Baptista intelligi solent Tertulliani verba de Monogamia Capite XVII. *Joannes aliqui, inquit, Chæisti Spado.*

Hæc omnia (iterum animadverto) cum nosset Thomas Aquinas, sapienter potuit, debuitque Historiam sæpeditam permittere, ac opinionem Interpretum, ac utramque cum Joannis virginitate conciliare. Hanc summopere commendat & ipse Santissimus Doctor in *Expositione Prologi* sub nomine Hieronymi. Ait in Commentario Evangelii Capite XIII. Lectione IV. *Fuit magis dilectus à Christo propter tria: primo quidem propter munditiem puritatis, quia virgo est electus à Domino, (Prologi verbis utitur,) & virgo in ævum permansit. Et Capite XXI. Lectione V. Eum specialiter dilectione præ ceteris dilexit, & hoc propter tria. . . Secundo propter munditiem puritatem, quia virgo fuit. Et in III. Dist. XXXI. Quæst. II. Art. III. Quæst. III. Joannes magis diligitur, quantum ad signa exteriora familiaritatis, & hoc propter quatuor causas. . . tertio propter castitatem. Et in Summa Theologica III. P. Quæst. XLV. Art. III. ad 4. Joannes (excellens fuit) in privilegio amoris, quo à Christo diligebatur, propter suam virginitatem.*

Obvia difficultas est: quomodo tam sublimis virginitas componi queat cum vo-

luntate nubendi, quam vulgata Historia prodit, aut etiam cum nuptiis initiis, ut opinabantur Interpretes? Eam depellit Sancti Thomæ doctrina. Initas à Joanne si nuptias velis, animadverte, ad eas non requiri *consensum in carnalem copulam*, ut ipse docet in IV. Dist. XXX. Quæst. II. Art. I. Quæst. II. ad 3. & Dist. XXVIII. præcedente superius citata. Nimirum *requiritur consensus* (verbis utor Francisci Sylvii III. P. in Suppl. Quæst. XLVIII. Art. II.) *in potestatem illam sui corporis, alteri traditam in communem associationem vite, in qua talis copula continetur implicitè: sed non requiritur propositum, nec etiam virtuale, ejusdem copula.* Hujusmodi fuit Josephi conjugium cum Maria Virgine: & sic *Virgo Maria tam animi, quam corporis virginitatem semper retinuit.* Vide laudatam Rubini Dissertationem. Tales etiam fuisse Joannis nuptias, inspirante Deo, ac suadente Christo, dicendum est.

Verum Sanctus Thomas in *Summa Theologica* unam in Joanne indicat *voluntatem nubendi*, aut simplex animi consilium, quod virginitati non obstat: ab eoque juxta vulgatam Historiam addit, *revocatum fuisse à Jesu Christo.* Hinc etiam Auctores *Præfationum in Evangelium Joannis, & Venerabilis Beda*, qui eam afferunt Historiam, simul enarrant, *Joannem virginem à Deo electum.* Jam vero satis innotescunt Aquinatis nostri peritia, criterium, theologica doctrina.

CAPUT IV.

Historia de Trajani Imperatoris anima, precibus Sancti Gregorii Magni liberata ab inferis, referi Sanctus Thomas: deque modo, quo id fieri potuerit, ætologie differit. Latini, & Græci Scriptores, qui factum illud litteris mandarunt. Veluti fabulam excolunt Viri docti. Natalis Alexandri vindicia pro Sancto Thoma Aquinate.

Satis indicat ipse Thomas, *historiæ falsitatem se deprehendisse.*

I. **V**ulgata illa narratio sequitur de anima Trajani Imperatoris precibus Sancti Gregorii Magni ab inferis liberata, quam nimia credulitate excepisse Sanctum Thomam Aquinatem inquit. Loca profero, ubi hæc de re Sanctissimus Doctor verba facit. In primo Sententiarum Libro Dist. XLIII. Quæst. II. Art. II. inter Argumenta prolusoria num. 2. hæc habentur: *Legitur, quod ad præces Beati Gregorii Dominus Trajanum Imperatorem idolatram, & ob hoc in inferno damnatum, ab inferis revocavit, & vite restituit.* In solutione ad 5. ait ille: „Dicendum, quod idem est de Trajano, qui forte post trecentos annos suscitatus est, ac de aliis qui post unum diem suscitati sunt. De omnibus enim dicendum est, quod non finaliter damnati erant. Præciebat enim Deus, eos Sanctorum precibus à pœnis liberandos, & vitæ restituendos: & sic ex liberalitate bonitatis suæ ei vitam contulit, quamvis æternam poenam meruissent. “ Auctores infra memorandi sunt, penes quos hæc legebantur.

In quarto Libro Dist. XLV. Quæst. II. Art. II. num. 5. Objectio est: „*Damasenus* in eodem Sermone (de Mortuis) narrat, quod Gregorius pro Trajano orationem fundens, audivit vocem sibi divinitus illatam: *Vocem tuam audivi, quod veniam Trajano do.* Cujus rei, ut Damasenus dicit in dicto Sermone, testis est *Oriens omnis, & Occidens.* “ Reponit Aquinas ad 5. „*Quod de factis Trajani hoc modo potest probabiliter estimari: quod precibus Beati Gregorii ad vitam fuerit revocatus: & ibi gratiam consecutus sit, per quam remissionem peccatorum habuit, & per consequens immunitatem à pœna.* Sicut etiam apparet in omnibus illis, qui fuerunt miraculose à mortuis suscitati: quorum plures constar fuisse idolatras, & damnatos fuisse. De omnibus enim similiter dici oportet, quod non erant in inferno finaliter deputati, sed secundum præsentem justitiam priorum meritum: secundum autem superiores causas, quibus prævidebantur ad vitam revocandi, erat de eis aliter disponendum. Vel dicendum secundum quosdam, quod anima Trajani non fuit simpliciter à reatu pœnæ absoluta; sed ejus pœna fuit suspensa ad tempus, scilicet usque ad diem judicii. Nec tamen oportet, quod hoc

„ fiat

33 fiat communiter per suffragia: quia alia sunt quæ lege communi accidunt, & alia quæ singulariter ex privilegio aliquibus conceduntur. " Historiam Damascono narratam spectat solutio prima: altera eidem aptatur historiæ, quam alii quidam referunt. Ipsi vero infra innoscent.

Pauca demum, quæ ad rem hanc attinent, verba sunt Sancti Doctoris Quæst. VI. de Malo Art. VI. ad 8. *Quamvis Trajanus esset in loco reproborum, non tamen erat simpliciter reprobatus: predestinatum enim erat, quod precibus Gregorii salvaretur.* In Argumento citatur Damasconus in quodam Sermone de Mortuis.

II. Præfatam Trajani historiam Aquinas referens, fide nitebatur Joannis Damasconi, qui ætate illa credebatur Auctor Orationis de iis, qui in fide dormierunt. Extat ea græce, & latine apud Michaëlem Lequienum Tomo I. Operum Damasconi. Hæc habentur num. XVI. „ Gregorius Dialogus, Senioris Romæ Episcopus. . . cum perstratam viam aliquando graderetur, dedita opera consistens, intensissimas preces pro Trajani delictorum condonatione ad animarum amantem Dominum fudit. Mox, que hujusmodi vocem divinitus emisit audivit: *Preces tuas exaudi vi, ac Trajanus, no ignosco: tu vero posthac cave, ne preces mihi pro impiis offeras.* Quodque hoc verum sit, atque ab omni criminatione alienum, totus Oriens Occidentisque testatur. " Octavo sæculo florebat Damasconus.

Orationem hanc ad severum examen vocat Leo Allatius in Diatriba de Joanne Damascono, quæ apud Lequienum inter Prolegomena primum locum tenet. Hanc (inquit ille num. XXVII.) omnes quotquot post Damasconum scripsere, dummodo illius meminerint, Damascono vindicant. Scriptorum judicia, & suspiciones assert: ac primus ille demum libere pronuntiat, Orationem illam Damasconi non esse. Allatio suffragatus est Franciscus Combessius in Auctario Novo Tomo II. Annotatione postrema ad Orationem Historicam in Festum restitutionis imaginum: qui tamen mentem mutavit, (Lequienus adnotante in Admonitione in Damasconicam Orationem, de qua agimus) quando in Bibliotheca Patrum Concionatoria Orationem illam latine edidit, ac præfatione ornavit. Allatii sententiam propugnat laudatus Michaële Lequienus tum in Admonitione citata, tum in dissertatione Damasconica quinta.

Satis mihi fuerit hoc loco animadvertere, ad imperitiam Thomæ Aquinatis referri non posse, si pro genuino Damasconi factu habuerit ille hoc opus: quod omnium fere ad ætatem usque nostram iudicium fuit. Veterem Latinam Orationis translationem, quam Sanctus Thomas adhibuit, reperire se nusquam potuisse adnotat Lequienus. At in aliis Dissertationibus nostris Thomæ diligentiam jam ostendimus, ut Opera Græcorum Patrum, quæ latine traslata fuerant, perquireret, & consuleret: aut eadem ut nova translatione à Confodalibus latio donarentur, curaret.

Sæculo nono Vitam Sancti Gregorii Magni elucubravit Joannes, ex Monacho Casinensi Diaconus Romanæ Ecclesiæ. Historiam Trajani factum refert Libro II. num. 44. quod legerat (ut ait) penes Anglorum Ecclesiæ: idest in Monumentis, quæ in Ecclesiis Anglorum servabantur. Quæ lato Sermone narrat, paucis verbis excerpta hæc sunt: „ Gregorius per forum „ Trajani procedens, iudicii ejus, quo viduam consolatus fuerat, recordatus, atque miratus est. . . Ad Sancti Perri Basilicam cum pervenisset, tamdiu super errore clementissimi Principis desievit, quousque responsum sequenti nocte coeperit, se pro Trajano fuisse auditum: tantum pro nullo ulterius pagano preces effunderet. Factum istud in dubium vocat Joannes Diaconus. " Si quid autem veri insit, illud ita accipiendum adnotat: ut Gregorii precibus non fuerit Trajani anima ab inferno liberata, & in paradiso reposita, sed ab inferni solummodo cruciatibus liberata: quod videlicet potest videri credibile, &c. Hunc sine dubio locum Aquinati notum fuisse, patetfacit Responso secunda, quam habet in IV. Dist. XLV. Quæst. II. Art. II. ad 5. *Vel dicendum secundum quosdam, quod anima Trajani non fuit simpliciter a reatu pœna absoluta: sed ejus pœna fuit suspensa ad tempus.* Peritiam Thomæ jam vides.

Brevem aliam Sancti Gregorii Vitam Bollandus edidit ad Diem XII. Martii, quam elucubratam ait ab Auctore Synchrono, sed Anonymo. Liberatæ ab inferis animæ Tra-

Jani precibus Gregorii Magni refertur Historia num. XXVII. eodem fere modo, quo eam postea Joannes Diaconus narravit. Opus istud Paulo Diacono, celebri Longobardorum Historiæ Scriptori, qui sæculo octavo provento florebat, adjudicant, ac vindicant Mabillonius sæculo I. Benedicino, & inter Vetera Analecta pag. 498. in Editione Parisiensi in folio, ac Editor doctissimus Operum Sanctissimi Pontificis Tomo IV. ubi nonnullæ solvuntur difficultates, quæ adversari videntur.

Dubium nihilominus movet Lequienus in Præfatione Generali in novum Operum Damasconi editionem num. XX. „ Joannes Diaconus, (inquens) nonnisi ex Anglorum, & Saxonum traditione perhibet, Sanctum Pontificem dum publice procederet, ret, suis ad Deum precibus impetrasse, ut Trajani Imperatoris anima ab inferni supplicii eriperetur: adeoque Joannis ætate, nulla alia Romæ, aut apud Italos monumenta extabant, quibus ea liberatio adstrueretur. Quo circa in dubium verti possit, num Vita altera Gregorii brevior, in qua perinde liberati Trajani mentio fit, Paulo Diacono, & Monacho Casinensi tribui debeat; cum certum sit Joannem Diaconum adornatam à Paulo Gregorii Vitam præmanibus, dum Historiam suam scriberet, habuisse & consuluisse. " Sine dubio Joannes Diaconus adornatam à Paulo Vitam se consuluisse, satis indicat Libro IV. num. XCIX. Cuius (Gregorii) meritum, inquens, quousque mundi hujus orbita voluitur, ut cum Paulo viro disertissimo fatear, semper accipiet incrementum, &c. At hæc eadem leguntur verba in Vita breviori, de qua agimus, in fine: Caterum quamdiu mundi hujus orbita voluitur, ejus laudabile meritum semper accipiet incrementum, &c. Cur ergo Trajani liberationem, quæ in eadem Vita legitur, memoret Joannes Diaconus abs se descriptam ex Anglorum Monumentis? Adnotaverim ego: Joannem Libro II. à num. 33. agere de Anglorum conversione: & num. 41. de Gregorii miraculis, quæ penes Anglorum Ecclesiæ vulgo legebantur. Quidni Trajani factum inter ea miracula locum habuerit? Illud ergo ex Anglicanis monumentis, ex quibus alia decerpebat, promerere, voluit Joannes: quod cæteroque in Vita à Paulo adornata, eidemque Joanni nota, extabat.

Quidni etiam inter hæc Anglorum historica monumenta locum habeat Venabilis Bedæ Vita Sancti Gregorii Magni, quam Guillelmus Cave recenset inter eisdem Opera anecdota ex Bibliotheca Collegii Mertonensis? Ipse Joannes in Præfatione memorat, Sancti Gregorii aëta vulgata jam esse apud Saxones, & apud Longobardos: apud illos fortasse, quæ Beda elucubravit; apud istos, quæ Paulus Diaconus composuerat. Operum Sancti Gregorii Editor Sammauræus adnotat in Præfatione de Triplici Vita Sancti Gregorii num. XIII. Specimina quædam Vita, quæ Beda tribuitur, & in Collegio Mertonensi adservatur, curante Mabillonio, accepisse à Thoma Gals; ænovisseque, Vitam illam eandem esse cum breviori Pauli Diaconi lucubratione. Hinc Joanni Diacono perinde fuit Monumenta Anglicana citare, ac ipsam Vitam Pauli Diaconi inter ea Monumenta repertam, Baronius ad Annum DCIV. num. XXX. duos tantum ejus Trajani Historiæ, quos noverat, Scriptores laudat, Joannem Damasconum, & Joannem Diaconum. Scriptores innotescunt, quorum fide nitebatur Trajani Imperatoris liberatio ab inferni cruciatibus.

III. An vero admitti ea debeat, cum litteris mandata fuerit à Viris laudis præconio dignissimis? An eandem crediderit Sanctus Thomas? Questionem primam dirimit Baronius loco citato, vulgatam Historiam rejiciendo, tamquam fabellam excogitaram. Consentit Natalis Alexander Sæculo II. æræ Christianæ Dissertatione I. pluribus ostendens, factum quod narratur, apertissimis repugnare Sancti Gregorii documentis, quæ in ejus Operibus occurrunt. In eandem sententiam concedit Doctissimus Alcega Sammauræus, Operum Sanctissimi Pontificis Editor, Tomo IV. in Vita abs se concinnata Libro III. Capite X. à num. V. Neque solum pro commentitia ipsam habent Historiam; verum etiam effugia explodunt, à Joanne Diacono excogitata. Scriptores alios, numero plures, & eruditione præstantes omitto, qui in eandem fabellam insurrexerunt. Hæc vero adnotasse, mea inter negotia erat.

IV. Ad Sanctum Thomam quod attinet, vindicias primo loco in medium profero, quas egit *Natalis Alexander* loco citato. „ *Sanctus Thomas* non asserit positive Trajani liberationem ab inferis, precibus Sancti Gregorii impetratam: sed *supposita historia*, quam propter *putatitii Damaseni* auctoritatem noluit rejicere; nec ipsi accuratius expendere licuit propter librorum penuriam iis temporibus: ea respondit, quæ *probabilis* responderi poterant. Neque enim solet Sanctus Thomas facta historica expendere, neque id sibi proposuit in *Summa*, & aliis Operibus; sed solum quaestiones theologicæ *scholastica methodo* pertractare. Unde cum argumentis responderet, *historico facto* innixis; ejus responsiones *hypotheticae* sunt dumtaxat, non *absolute*. Nec postulat summa, & angelica Sancti Thomæ eruditio, ut historias omnes ipsum scivisse, existimemus: vel eas quæ passim suo tempore jactabantur ut veræ, expendere potuisse absque libris, quibus earum probaretur veritas, aut falsitas: vel examinare, ac discutere debuisse præter suum institutum, quo non *Tethicam*, sed *Scholasticam* Theologiam tractabat: sed solum ut propugnemus, nihil melius aut solidius responderi potuisse, *supposita factorum veritate*, quam quod ipse respondit. „ Paria disserunt cæteri Sancti Thomæ Aquinatis vindices.

V. Validiores adhuc mihi videor, vindicias agere posse. Historiam scilicet illam credidit numquam Aquinas: eamque, prout ferebatur, commentitiam existimabat. Ac primo meminit ejus inter *objectiones* dumtaxat, quæ fieri ætate illa contra theologicum dogma solebant: eadem vero usus est numquam, ut quam tradebat theologicam doctrinam, firmaret. Ipsius deinde historiae, quæ objiciebatur, neque *veritatem supponit*: cum solutiones adhibeat, quæ factum evertunt, prout ferebatur.

Damasenus, & *Joannes Diaconus* inquirunt: Gregorium pro *Trajani delictorum condonatione*, aut *super errore ejusdem*, exauditum fuisse: *datamque Trajano veniam*. Hæc non solum non adprobat, sed neque ut vera supponit Aquinas: imo tamquam falsa explodit. Id unum præstat, ut si quid contigerit, quod cum sana doctrina consonum sit, dicendum foret: 1. ad vitam revocatum fuisse Trajanum, adeoque non ipsum *finaliter* damnatum fuisse. 2. in vita restitutum egisse delictorum poenitentiam. 3. ad hæc singularia facta minime requiri *Ecclesie suffragia*. Quis non videat, vulgata historiam documentis Thomæ imminutam, & eversam? Quomodo ergo eam crediderit?

An vero crediderit *suscitationem Trajani*, quam proponit? Minime gentium. Ait enim: *Qui forte*. . . *suscitatus est*. Dubitationis particulam adhibet, ut illud unum indicet, quod in ea historia admitti potuisset, si quid veri inesset eidem. Effugium addit Joannis Diaconi: *Animam Trajani*, adnotantis, *non dici ab inferno liberatam*, sed à cruciatibus inferni dumtaxat. Sed hocce addit ille effugium, *secundum quosdam*: suumque minime facit. Neque præterea *absolute* hanc ab inferni cruciatibus liberationem admittit; sed *ad tempus*, scilicet usque ad diem judicii, si quidem permittenda foret. Ita discretentem Thomam prudens quisque jam probe novit, diligentius vulgatam historiam expendisse, eamque prout ferebatur iniciatum esse.

CAPUT V.

Panem azymum in Eucharistico Sacrificio, grassante Ebionæorum hæresi, intermissum fuisse in Ecclesia Latina, refert alicubi Sanctus Thomas cum ejus avi Scholasticis. Commentitiam Historiam rejiciunt Viri docti. Mabillonii de Sancto Thoma, aliisque Scholasticis prudens judicium. Commentum deprehendisse videtur Aquinas in Summa Theologica. De nonnullis Epistolis agitur, sub nomine Gregorii Magni ab eodem Aquinate citatis.

I. IN quarti Sententiarum libri Distinctione XI. agit Sanctus Thomas de panis azymi, & fermentati usu in Sacrificio Eucharistico juxta Latine Ecclesie morem, ac dif-

disciplinam: Ait vero Q. II. Art. II. Q. III. „ Videtur esse diversitas inter *Græcos*, & *Latinos*. Græci enim de *fermentato*, Latini de *azymo* conficiunt. Causa autem hujusmodi diversitatis est, quia Dominus in *azymo* confecit, ut ex tribus Evangelistis habetur manifeste: & ita in *primitiva Ecclesia* Apostoli celebrabant. Quem morem *Romana Ecclesia* ab Apostolis, qui ipsam fundaverunt, accepit. . . Sed postea, ut dicit *Leo Papa*, imminente hæresi *Ebionitarum*; qui dicebant simul cum Evangelio legalia observanda, Sancti Patres, ne eis consentire viderentur, voluerunt *ad tempus*, instinctu Spiritus Sancti, ex *fermentato*, confici Sacramentum. Postea cessante illa hæresi, *Ecclesia Romana* ad pristinum morem reddidit: *Græci* autem servare voluerunt morem ad tempus à Patribus introductum; addeptes non posse confici, nisi ex fermentato. „ *Ebionem*, ejusque hæresim post excidium *Jerosolimitanum* emeruisse, *Baronius* adnotat ad Annum LXXIV. num. VI. Annum vero octavum *Trajani*, & Consulatum *Candidi*, ac *Quadrati* statuit *Chronicon Alexandrinum*, idest annum Christi 105.

Similia antea scripserat *Alexander Halensis* in *Summa*, Parte IV. Q. XXXII. Art. II. Membro III. juxta editionem anno 1482. *Norimbergæ* curatam: eademque leguntur apud *Sanctum Bonaventuram* Dist. XI. Parte II. Art. II. Q. I. His etiam in locis *Leo Papa* in testem adducitur. Quo tempore ad pristinum morem redierit, si tamen rediit, *Ecclesia Romana*, indicare videtur *Martinus Polonus* in *Chronico*: *Hic* (Alexander I.) *statuit, ut vino aqua misceretur in Missa*. . . & ut *Oblatio fieret ex azymo*. *Romanum Sedem* tenuit ille ab anno 103. ad annum usque 116. Rem hanc ita enarrat *Platina*: *Oblationem quoque ex azymo*, inquit, *non ex fermentato, ut antea, fieri mandavit*. . . *ut Ebionæis hæresis calumniam occasio auferretur*. In causa calumnie *Ebionæis* ablata errasse *Platina* videtur.

II. Hanc historiam, quam *Scholastici* litteris mandarunt, ad examen vocat *Natalis Alexander* in *Historia Ecclesie*. Sæculi XI. & XII. *Dissert. XI. Art. III.* eamque rejiciendam jubet, utpote *summo Veterum silentio falsitatis convictam*, & *absque ulla probatione ab Auctoribus laudatis assertam*. Scripserat etiam *Cardinalis Joannes Bona* Libro I. *Rerum Liturgicarum*. Capite XXIII. num. V. *Unde hæc prodierit historia, incertum est*. . . *Eam Sanctus Thomas tribuit Leoni Papæ: sed quis fuerit iste Leo, non dicit*. . . *Apud antiquos Scriptores per mille annos nullum apparet vestigium*.

Primus non est *Thomas*, qui *Leonem Papam* in testem vocaverit. *Primum* hujus nominis intelligit aliqui: hujus nominis *Nonum* alii, sub quo cum *Græcis* habitæ fuerunt controversiæ. Nihil tamen simile in iis epistolis invenitur, quas *Leo IX.* ad *Michaelem Cerularium* *Schismaticum* scripsit: ac epistola non apparet ulla *Leonis I.* qua simile quidpiam offerat.

III. An ergo historiolam cuderint *Scholastici*? *Judicium* assero *Joannis Mabillonii* in *Dissertatione* de azymo, & fermentato, Capite V. Verba sunt in fine: „ *Ætate Veterum Scholasticorum* circumferebantur *nescio qua Scripta, seu decreta Leonis, & Alexandri*, spuria certe, sed nondum nota falsitatis: quibus adducti *Auctores superiores*, varias de azymo sententias tenuerunt. Forsan etiam qui dixerunt, *occafione hæresis Ebionææ* cautum fuisse, ut cessaret ab azymo, hinc inducti sunt auctoritate *Sancti Epiphani*. Cum enim apud *Epiphanium* (*Hæresi XXX.*) legerent, *Ebionæos* erroris notatos, quod *mysteria offerrent in azymo*, & *aqua solum* azymorum usum ea occasione resectum ab *Ecclesia* fuisse putaverunt. Et quia persuasum habebant, morem utendi azymis apud *Latinos* à *Christi* exemplo descensisse; hanc demum invenerunt conciliandæ difficultatis viam, ut azymum propter *Ebionæos* ab *Ecclesia* resectum, seu intermissum dicerent: postea vero cessante hæresi prædicta, restitutum.

Æquissimum quis non videat *Mabillonii* judicium. Hinc vero colligitur, *Veterum* conjecturas de vario panis azymi usu abiisse tandem in historiam, utique falsam. Exemplum adest in *Joanne Evangelista*, quem non solum nubere voluisse, sed in nuptiis *Canæ Galilee* fuisse sponsum narrant. Ad *Epiphani* verba quod attinet, nondum sensus eorum apud *Eruditos* compertus est. Consultè laudatum *Mabillonium* S. Thomæ Oper. Tom. VI.